

Zdeněk
Volný

Imel je mehke ustnice . . .

Marti ni bilo žal, da je z ljubeznijo vedno čakala in da se je razšla z nekaj moškimi, ki sicer niso bili nesimpatični, le da se ji frekvenca utripov v njihovi bližini ni večala, če pa so se stisnili k njej ali jo hoteli celo poljubljati, je z grozo ugotovila, kaj čutijo njeni poskusni zajci, ko se jim kradoma približuje z injekcijo, polno smrtnega acetilfenilhidrazina. Od takrat ni bila več sposobna, da zabo-

de iglo kateremu od tistih mehkih in trepetavih telesc, morala je prositi za pomoč sodelavca Vladimira in kanček popustiti v svoji doktrini neomajne samozadostnosti.

Ampak kaj ko so bili sivi, pastelno tkani kožuščki tega vredni.

Jan ji pravzaprav ni bil všeč. Bil je ves zarasel in teman, Marta pa je imela pred očmi lase v barvi sveže usedlega kadmijevega sulfida od takrat, ko je ni zasledoval acetilfenilhidrazin, ko je čutila med počitnic iz zraka in vode in žogo iz fantovskih dlani, ki je v sinjem, voljnem trenutku za hip prekrila sonce, kot bi jo hotela nase opozoriti. Potem pa si je začela nenadoma v študentskem domu brenkati otožne, še bolj pogosto pa uporne melodije in se pridušati, da bi v sebi vzgojila dovolj trdnosti in neupogljivosti, kakor je to narekovala želja po kljubovanju usodi. Družina in gospodinjstvo, to sta bili novi dve bremenima na utežeh znanosti in Marta je vedela, da ji ne preostaja noben drug poskus več, če bi se ji izmuznila iz dlani. Zdelo se ji je le simbolično, če bi morala končati devet mesecev prej, v nosečnosti bi bilo delati z radioaktivnim fosforjem neodgovorno. In opazovala je danes in dan na dan v laboratoriju, kjer se jih je stiskalo pet, če aparature in kemijsko steklo odmislimo, da je poneumljanje človeka varljivo lagoden in težko določljiv proces vse dotlej, dokler prizadete nenadoma ne zanimajo le nakupovalni izleti v NDR, banane in modni kroji, morda še prosojnost spalne srajce.

Brez radioaktivnega fosforja se z molekularno genetiko ne moreš ukvarjati.

Z Janom pa se je dalo včasih zanimivo pogovarjati, čeprav biokemije ni kaj dosti razumel. Nekega dne ga je začela celo sumničiti, da ima zelo megleno predstavo o tem, kaj pravzaprav je dezoksiribonukleinska kislina.

»Ločiti se?« Zmajal je s temno glavo. »Sploh ne pride v poštev.«

S svojo samoumevnostjo ji je šel včasih na živce.

»Vsaj ne takoj,« je odgovorila Marta na vprašanje, če bi z njim hotela imeti otroka. »Te lepo prosim!«

Priprava himozinovega klona je bila samomorilna zadeva ne le zato, ker so vrhunski laboratoriji v tujini imeli ta problem že rešen, predvsem se je to brezupno vleklo kot čakanje v vetru in dežju na avtobus, ki je morda že zdavnaj odpeljal.

»Dovolj tega!« je pribila Marta odločno. »Danes morava iti brez pardona opolnoči spat. Drugače bo po meni!«

»Narodno gospodarstvo pa bo šlo brez himozina k hudiču. Tako je torej, če postane znanost proizvodna sila.« Lahko kaj bolj pametnega pričakujete od družboslovneža? Pristavil je: »Ljubica, reci mi pol ure prej, preden dobro zaspíš!«

»Kaj se ti še nisem priskutila?« je vzdihnila Marta. Nenadoma je postalo vroče, odgrnila je zaveso in priprla edino okno garsonjere. Na naselje se je sival sneg, kot bi ne znal nehati. Prešinilo jo je, da je Jan maskulinum tako kot sneg, in obšlo jo je še, da mu mora preskrbeti darilo za božič.

Nakup darila ji na srečo ni grozil s problemi, imel ni skoraj ničesar. Večkrat se ji je zdelo, da tudi v glavi ne, vendar je za to njena plača samostojne znanstvene delavke bila pretanka.

Himozin je nagajal, otrok bi gotovo bil bolj ubogljiv, zlasti Janov. Mož se je grbil ob namizni svetilki, pero v roki in kolobarje pod očmi. Zapazila je, da se je vsake toliko časa dotakne s pritajenim pogledom, a se je delala, da ji tega nič mar.

Na voljo ni imela nobene duševne kapacitete več, kaj šele za kakega moškega. Kloni so bili ničvredni. Morala je kar dobro poprijeti, zdaj se bo šele pokazalo, če v njej kaj je. Res pravi znanstvenik.

»Umrla boš od lakote«, je položil pred njo krožnik z ogretim safaladami prav v trenutku, ko se ji je končno zaiskrila ideja. Ko pa so ga doletele besede, se je nanj v hipu utrgal plaz.

»Zakaj mi niti malo ne daš miru!« je kriknila in še naprej nergala v podobnem stilu. Na obrazu so se mu pokazale tri praske, ki so se zalile s krvjo. Je to res bilo od njenih nohtov? Brez zveze. Kaj če je res malo preutrujena?

Zadnji klon je bil perfekten. Pognal ji je tudi solze v oči! Pridrvela je domov že ob desetih.

»Ljubček!« Vse mu je iztresla.

»Tako sem vesel,« ji je stiskal ramena. »Zdaj bi si pa morala vzeti dopust. Samo poglej se, kakšna si! Lahko rezerviram bivanje za dva tedna v Krkonoših.«

»Dopust?« Kot bi jo bil poparil. »Zdaj?«

»Se ti junij ne zdi primeren?«

Ni dolgo, ko je še snežilo? Kakšna pa je – to ve sama najbolje. Naj ji tega nihče ne govori. Skoraj se je zalotila pri besedi »tuj«.

»Ali ne vidiš, da sem korak pred ciljem? Kako sploh moreš kaj takega od mene zahtevati?«

Zjutraj je spet zaspala, kavč v kuhinji je bil že shlajen. Ko si je kasneje

to jutro priklicala v spomin, si je spoštljivo priznala, da niti slutila ni preobrata v svojem življenju.

Ko pa je prisopihala v laboratorij, je tam bil pravi preplah. In pozne prihode v službo so ji tolerirali, vsi so vedeli, da pred polnočjo konča samo ob nedeljah in državnih praznikih. Ali če se je hotela s kom poveseliti.

»Spektrometer!« je poskušala laborantka, gospa Kodešova. »Na celem inštitutu zadnji spektrometer, ki je funkcioniral!«

»Groza!«

»Vaš mož!« je vrisnila gospa Kodešova. »Pridrvel je kot vihar in treščil naravnost vanj! Z železnim drogrom!«

Marta je res zadela ob nekaj rjastega.

Tega seveda ni moglo opravičiti slabo jutranje razpoloženje, pa tudi tri praske na obrazu ne. Po pravici rečeno, tega se ni dalo opravičiti po nobeni pametni poti.

Bila je zato zadovoljna, da se ji zvečer ni prikazal pred oči.

Po nekaj dneh, ko so pošle safalade, se je zdelo, da je garsonjera bolj prazna. Iz njegovega razmetanega kavča v kuhinji je vel hlad, zdaj je gotovo že imel pod dvesto Kelvinov. In hlad jo je oviral vsakič, ko je v hladilniku iskala ostanke sira ali si predočila marogo na goleni.

Na novi udarec ni bilo treba dolgo čakati, nenadoma ji je zmanjkal ves radioaktivni fosfor. Če bi izginil etanol, se to še da pojasniti, ampak fosfor? Takrat verjetno je priteklo tisto dekletu in jo zmotilo pri delu.

»Veste, zavidam vam«, je reklo dekletu s povešenimi očmi in celo zardelo, kot da jo muči metabolizem. »Kaj si naj ženska želi več? Ne zamerite, če vam bom priznala: kar malo sem se v Jana zaljubila.«

»O čem pa govorite?« se je začudila Marta in ni imela v mislih le ljubezni.

»Morali bi se tu podpisati kot prva«. Deklica je dvignila oči in ji dala polo belega papirja. In rdeč kuli.

»Ne razumem. Ne zamerite, tega imam danes že kar preveč. Fosfor je sicer pošel, vendar . . .«

»Kaj si more ženska želeči več od ljubezni?« je malo prismojeno zažvr-golela deklina. »Nisem samo jaz, ki občuduje vašega moža.«

»Ker je uničil drago aparaturo – samo zato, da bi mi onemogočil delo?«

»Uničil je inštrument, da bi vas spravil k pameti! K ljubezni!«

»K ljubezni?« Marti je bilo absurdno govoriti v eni sapi o dveh oblikah žive mase, ki sta na čisto nasprotnih polih vrednostne lestvice.

»S prijateljicami smo se odločile, da začnemo zbirati podpise za njegovo izpustitev. Tak možki ne sme lenariti v ujetništvu!« Zajela je zraka in spet zardela. »Saj jih je tako malo!«

»Malo? V ujetništvu?« Marto je bolj presenetilo, kot pa prevzelo. »Kaj hočete reči s tem?«

»Reči s tem?« je prebledela deklina od smrtne užaljenosti, »da tega niti veste ne? Gospa doktor, ne maramo več vašega podpisa!«

In tako je končno Marta spet lahko delala. Žal ne dolgo. Še isti

popoldan je priletel manjši zavaljen možak, ves prepoten, tisto, o čemer je cmeravo momljalo, sploh ni imelo smisla.

»Ali naravnost povejte, kaj želite, ali pa odidite!« ga je izzvala Marta, ko se ga že ni več dalo poslušati.

Zdelo se ji je, kot da se je naenkrat ves stulil, bil je še debelejši in še bolj poten.

»Vaš mož . . .« je odvrnil oči, » . . . je umrl. Bolezen zaradi žarčenja. Kdo bi si mislil . . .?«

»O, ti lump!« je v hipu zavrelo Marti. »Zdaj vem, kam je zginil fosfor!«

»Oprostite . . .?«

»Prav mu je, družboslovnežu!« je Marti odleglo naglas, prav pa šele takrat, ko je debelinko odšel, gospa Kodešova pa ravno poizvedovala po svežih jagodah ali češnjah za pito. Ni si sicer delala očitkov vesti – zakaj neki? – a sledu sožalja le ni mogla zabrisati. Saj so moški ja živi stvorili ali celo ljudje, vsaj če vzamemo nekatere avtoritete, in smrt zaradi žarčenja je navsezadnje lahko boleča.

Zjutraj se je prebudila vsa izstradana, pošel je še zadnji košček Janovega sira. Voda iz pipe jo je sicer prijetno osvežila, a pomagala ji ni, da bi se rešila neurejenih misli na Jana. Na svetu je vendar še dosti moških, več, kot bi bilo nujno potrebno in veliko več, kot je prijetno. Pred očmi je videla sodelavca Vladimira, kako se ji približuje, in začutila, da ji v podlaket zabada tenko iglo acetilfenilhidrazina.

Čez glavo si je nataknila obleko, a še pred tem si je skrbno očistila nohte na poli čistega papirja. Zares je odkrila nekaj drobcev Janove kože, vendar je zaradi krvavih prask in šibkega samoobvladanja ni bilo več sram.

Čez kakšen čas je klon kazal že dobro, šlo ji je veliko bolje kot pa s himozinom – ali pa je bila morda bolj pridna? Priprla je oči, da bi lažje prenašala blebet laborantke, gospe Kodešove, o modnih barvah jeseni in tipih vezi na smučeh, nenadoma pa so jo kot sive sence utrujenosti obšli dvomi. Kaj če si bo prihodnjič izbrala bolj programirano ultracentrifugo? Te se ne da nadomestiti kar tako, saj je s spektrometrom bilo toliko težav . . .

Zlagoma je nagnila epruveto. Že . . .

Izliv je ogabno zaudarjal po acetatu.

V tem usodnem trenutku je uvidela, da tega ne zmore. Česar ne želiš, da ljudje storijo tebi, jo je obšlo spoznanje . . .

Pričakoval jo je, v beli bombažni majici je rezal sir in po tragično kierkegaardovskem izrazu prepuščal čiste neumnosti. Imel je mehke ustnice, ko jo je pozno zvečer zmotil od separatov, in Marta se je predala presenetljivi misli, da morda vendar ne bo tako nepopoln, ko pa ga je pripravila s kloniranjem, s postopkom, do katerega verjetno ni prišel še noben od vrhunskih inštitutov.

Skozi njo je šla tudi misel, medtem ko jo je stiskal k sebi, da bi morala nemudoma, še nocoj, dokončati za FOLIA poročilo o svojem uspehu, a je začutila, kako se v njej napenja neka struna, ki ji je pobesila veke, in napenja se, skoraj grozi, da bo počila . . .

Imel je mehke ustnice . . .

Žena iz vprašalnika

Komisija za populacijsko reprodukcijo SO mesta Prage
Narodna cesta 36
111 99 Praga 1

Prošnja

21. septembra 2279

Spoštovana komisija,

prosim za reproduciranje svoje soproge dr. Miloslave Červenka, rojene Král, ki se je ponesrečila pri trčenju turističnega rotobusa dne 28. junija prejšnjega leta. Svojo prošnjo utemeljujem s tem, da je šlo v navedenem primeru za povsem nenačrtovano prometno nesrečo in njenih neljubih posledic Centralni možgani niso predvideli. Vsi potniki so bili z menoj vred reproducirani glede na dostopne kapacitete že v naslednjih tednih, o čemer sem se prepričal v razgovoru z zaposlenim v Državni zavarovalnici z JUDr. Josefom Skoumalom, ki mi je tudi izplačal znesek v skladu z zavarovano vsoto. Moja žena pa tega zneska ni prejela, kajti vse dotlej ni mogla podpisati protokola o zavarovanju.

Na osnovi navedenih dejstev prosim, da se zadeva vrne v čas pred 28. junijem preteklega leta, in upam na ugodno rešitev.

Pozdrav

František Červenka
Melounova 12 287
149 00 Praga 4

Frantisek Cervenka
Melounova 12 287
Praga 4

12. decembra 2279
o. st. 113667

Spostovani gospod

obzalujemo, da je Komisija za populacijsko reprodukcijo pri SO mesta Prage zavrnila vaso prosnjo z dne 21. septembra t. l., kajti ni bila opremljena z ustreznim kolkom. Proti tej odločbi je dovoljena pritožba v roku 14 dni, sicer postane pravomocna.

Obenem vas opozarjamo, da je vse vec brezpredmetnih prosenj za pomlajevanje partnerjev, ki jim iz kapacitetnih pa tudi iz moralnih razlogov ni mogoce ustreci. Ceno pomlajevalnega procesa doloci komisija v visini 140.000 Ksc.

Pozdrav

Rudolf Intelligentni
minimicro generation

Opozorilo: V odgovoru naj bo vedno navedena nasa o. st.

Stari papir sodi v skladišče.

Komisija za populacijsko reprodukcijo
Narodna cesta 36
111 99 Praga 1

Spoštovana komisija,
na gornji naslov vlagam pritožbo proti odločbi z dne 12. 12. t. l., ki mi je bila dostavljena pod o. št. 113667. Iz razlogov, ki sem jih navedel v svoji prošnji z dne 21. septembra t. l., ponovno prosim za reprodukcijo svoje soproge MUDr. Miloslave Červenka, rojene Král, ki je zgorela v letalski nesreči.

Prilagam ustrezni kolek.

Pozdrav

František Červenka

*Frantisek Cervenka
Melounova*

o. st. 113667

*Spostovani gospod,
Vaso prosnjo z dne 12. decembra t. l. je Komisija za populacijsko reprodukcijo ocenila negativno. V nasprotju je namrec, kar je obcanom ze znano, z moralnim kodeksom danasnjega cloveka, kajti namesto pravnega in opravicljivega termina »dezintegracija struktur« uporabljate pohujsljive vulgarizme »ponesreciti se« in »zgoreti«. Proti tej odlocbi je dovoljena pritozba v roku 14 dni, sicer postane pravomocna.*

Pozdrav

*Rudolf Inteligentni
minimicro generation*

*Opozorilo: V odgovoru naj bo vedno navedena nasa o. st.
Stari papir sodi v skladiisce.*

Komisija za populacijsko reprodukcijo
Narodna cesta 36

Spoštovana komisija,
vlagam pritožbo proti odločbi, ki mi je bila dostavljena pod o. št. 113667. Do dezintegracije struktur je pri moji soprogi prišlo nenačrtno in nepredvidoma, zato rej prosim za njeno reprodukcijo.

Pozdrav

František Červenka
Melounova

*Frantisek Cervenka
Melounova*

*Spustovani gospod,
Vaso prosnjo je Komisija za populacijsko reprodukciyo pri SO mesta Prage ocenila pozitivno. Cestitamo.*

Pri globinski kontroli je bilo ugotovljeno, da ste Vi bili reproducirani protizakonito po odredbi VNO-334 OP i/2254, s katero je bilo doloceno, da osebe, rojene pred 1.2200, nimajo pravice do reproduciranja razen v izjemnih primerih, o katerih odloca okrozno sodisce.

V primeru, da se ne zglasite na okroznom sodiscu, bodite prosim, pripravljene na prihod komisije za dezintegracijo, ki se bo zaradi prezaposlenosti oglasila pri Vas sele 11. maja t. l. od 8.-12. ure. Ta odlok Vam hkrati po Delovnem zakoniku služi kot opravicilo za odsotnost pri delu.

Pozdrav

*Rudolf Inteligentni
minimicro generation*

*Opozorilo: V odgovoru naj bo vedno navedena nasa o. st.
Stari papir sodi v skladiisce.*

*Komisija za populacijsko reprodukciyo
Narodna cesta 36*

*Spostovana komisija,
v prilogi pošiljam kopijo svojega razkroja tkiva, ki sem jo odposlal okroz-
nemu sodišču v zvezi s svojo dezintegracijo.*

Pozdrav

*František Červenka
Melounova*

Število priloženih listin: 1

*Frantisek Cervenka
Melounova*

*Spustovani gospod,
vzeli smo na znanje Vas dopis z dne 3. maja t. l. Prihod komisije za
dezintegracijo je do nadaljnega odlozen.*

*V prilogi Vam pošiljamo Vprasalnik, ki ga je treba skrbno izpolniti v
vseh stirih izvodih in odposlati najkasneje do konca t. l. V primeru, da tega
ne storite, boste ogrozili uspesno reprodukciyo svoje zene.*

Pozdrav

*Rudolf Inteligentni
minimicro generation*

Število priloženih listin: 4

Opozorilo: V odgovoru naj bo vedno navedena nasa o. st.

Stari papir sodi v skladišče.

Komisija za populacijsko reprodukcijo
Narodna cesta 36

Spoštovana komisija,

po daljšem premisleku sem prišel do sklepa, da mi Vprašalnik v nekaterih rubrikah ne daje možnosti, da bi ga pravilno izpolnil. Gre npr. za rubriko 12 Poznanstva, ki ima možnosti

- a) planirane po Programu kompleksnega razvoja delovne sile do 1.2500,
- b) po instrukciji izbiranja
 - alfa) računal. center 2075
 - beta) računal. center 2085

le za kodirane odgovore ne(0) – da(1).

K temu bi hotel pripomniti, da so se ljudje še na začetku tega stoletja seznanjali bolj ali manj po naključju – tudi če se danes sliši neverjetno in čeprav je zaradi tega prihajalo do socialnih problemov. Velika večina visokošolsko izobraženih žensk ni po spontani poti izbiranja našla ustreznega partnerja in se ni poročila, kar je družbi povzročilo precejšnje, predvsem genetične izgube. Toda k stvari: s svojo ženo sem se seznanil še na arhaičen način. Delala je kot zdravniška pripravnica na 1. kirurški kliniki v Ostravi, kamor so me prepeljali med tekmo Branik – Sparta. Kakšnih pet let prej, preden je bila prva nogometna liga ukinjena zaradi nezanimanja gledalcev. Veliko manj me je bolelo to kot pa gleženj. Razumete, da človek z žebljem v nogi ne bo nikoli več bleščeč sredinski igralec, tudi če mi ga je kasneje moja prihodnja žena izdrla.

Takih rubrik je v Vprašalniku kar nekaj; ker pa je zame, ki sem preživel 50 let v srečnem zakonu, to načelnega pomena, prilagam nekaj opomb k obkroženim rubrikam (12, 13, 15, 18, 19, 22, 25).

Pozdrav

František Červenka
Melounova

*Frantisek Cervenka
Melounova*

*Spoustovani gospod,
komisije ne zanimajo detajli iz Vasega zasebnega zivljenja. Da bi Vasa zena bila reproducirana zvesto in popolno, so nam potrebne relevantne informacije. Vracamo Vam Vprasalnik, da bi ga dopolnili v tockah, ki ste jih izpustili po svoji volji.*

Pozdrav

*Rudolf Inteligentni
minimicro generation*

Komisija za populacijsko reprodukcijo

Družčina ignorantov in sleparjev ste, sam sebi se čudim, da sem se pustil voditi za nos tako dolgo – skoraj štiri leta. Ne opravičuje me niti starčevska omejenost. Zahtevam popravek – takoj, če ne želite zablesteti v anketi Izvržki leta 2283

František Červenka

Komisija za populacijsko reprodukcijo

Narodna cesta

Spustovana komisija,

v prilogi vračam dopis, naslovljen na mojega soproga Františka Červenko, pri katerem je prišlo dne 11. novembra t. l. do naravne dezintegracije struktur.

Zares se počutim kot na novo rojena. Vljudno Vas prosim za informacijo, kako bi prišla do Vprašalnika za spoznavanje. Ali ga pošilja Vaša komisija? Rada bi se seznanila po instrukciji beta(ručunal. center 2085).

S prisrčnimi pozdravi

dr. Miloslava Červenka – Král
Melounova

Odkupitev

Skozi priprto okno je srkal Tomaž Jansa svež pomladni zrak, ki je v njem prebujal lahno vrtoglavico od prosto minevajočega časa. Rad je imel take trenutke, biti med ljudmi in kljub temu strahotno sam; in ko je neznanec pristopil k njegovi mizi, je z razočaranjem stisnil ustnice.

»Kar sedite,« se je strinjal s pritajenim hladom.

»Še enega, gospod inženir?« je odložil pred njim gospod Karel težek pladenj s pollitrskimi kozarci. »Ali bo tudi gospod pivo?«

Prišlek je omahljivo prikimal. Nerodno je zijal v Janso, kako nastavlja kozarec k ustom, potem pa si briše ostanke pene. Kot bi bil tak prizorček videl prvokrat v življenju.

Tomaž Jansa je spet obrnil pogled proti oknu, v tiho, odmaknjeno ulico in proti parku na nasprotni strani, zadovoljno je opazoval, kako moč nezadržno kipeče zemlje razpira kvišku zavite popke na grmih bezga in bisernika. Skrivna moč, iz katere je življenje kipelo kot morski val.

»Lepo,« je izzivalno ugotovil fantič. Zmigoval je z uradniškimi ramenci, na glavi, od katere so štrlela ušesa, je imel vsakdanje zamaščene lase. Še najbolj je spominjal na netopirja.

Katastrofa, se je posmehnil v duhu Tomaž Jánsa, spet eden tistih, ki se hodijo lajšat v gostilno, ker si doma ne upajo niti pisniti.

In bilo mu ga je žal.

»Dobro se tisto vidi odtod,« je dopustil z drobnim nasmeškom.

»Ali se ne bojite,« je mužik naglo sprožil prst proti stekleni tabli, »da bo . . . sonce . . . Kako bi to povedal? Da bo sonce . . . kratko in malo ugasnilo?«

Tomaža Jansa je zaskrbelo, da bo doma našel utrujeno in razdraženo ženo, da bo sin, ki je že igral v republiški ligi, začel kaditi in ne naredil sprejemnih izpitov na univerzo, da bo hči . . .

Zadovoljno je zmajal z glavo.

Neznanec je s previdnostjo malo odpil in premetaval pijačo na jeziku. Nato je pogoltnil in pokimal, kot bi od Janse drugega odgovora ne pričakoval.

»Nisem pristaš filozofije živeti iz dneva v dan«, je rekel na glas Tomaž, navdušen nad problemom, »toda perspektiva šestih milijard let . . . se mi zdi zadovoljiva.«

»V razvoju morate biti že kar na visoki stopnji,« je netopirčast mužik strnil svoja čutila. »Šest milijard let pravite?«

»Da, tudi po Hertzsprung-Russellovem diagramu,« si Jansa ni mogel kaj, da se ne bi bil pobahal.

»Od tistega diagrama se kar poslovite,« je suho rekel družabnik in ga spet malo srknil, tokrat že s slastjo.

»Kaj hočete reči s tem?« je odsekal Tomaž Jansa, znanstveno utemeljena dognanja je vedno imel za sveta.

»Le kako bi vam to pojasnil?« je cmoknil možič na drugi strani mize. »Že dalj časa gradimo . . . transgalaktično zvezo. Ni nujno, da vas to seveda sploh zanima, kaj šele da bi vas to lahko ogrožalo . . . če bi v zadnjem času ne prišli na nov, izredno učinkovit pogon, ki lahko dopolni porabljeno energijo kar iz mase zvezd.«

»Kako to mislite? Da naj bi vam sonce služilo kot bencinska črpalka na avtocesti?«

»Dobro ste zadeli,« je pohvalil tujec.

»Ampak to . . . to je vendar nemogoče!«

»Da, nekateri so tudi tako mislili, zdaj pa imamo že tri testirane prototipe.«

»Tehnično stran problema . . . tega nisem imel v mislih . . .«

»V resnici je moja zunanost sicer drugačna,« je poudaril netopirčast mužik, kot da bere Jansove misli. »Pa kaj je videz tako pomemben?«

Tomaž Jansa je zamomljajal nekaj nerazumljivega.

»Naj se torej vrnem k stvari,« je nadaljeval možič. »Lahko bi mi ugovarjali, da eno tankanje gotovo ne bo odvzelo toliko energije, da bi se resno morali bati. Veste pa, kako je s temi rečmi na avtocesti . . .«

Netopirčast mužik je zrl predse s praznimi očmi. Jansa bi stavil: če sprejema elektromagnetne valove, mu v tem primeru gotovo služi za te namene čisto drug organ.

»Saj to vse skupaj nima smisla,« je zmajal z glavo, kot bi si delal očitke, da je sploh nasedel podobnemu besedovanju. »Zakaj mi to sploh pripovedujete?«

»Pomembno vprašanje,« ga je pohvalil mužik. »Tako se ga bova lotila. Računal sem s tem, da boste v dvomih.«

Jansa se je ironično zasmel. Dokaj mu je odleglo. Zeleno brstje bezga se je napelo v svežo, prijetno barvo.

»Ali ste večkrat tak jasnovidec?«

»Ko bi vsaj bil zmeraj.«

»Zakaj si ne naredite črpalke iz katerekoli zvezde?« je z lahkoto rešil Tomaž Jansa problem transgalaktične zveze. »Alfa Kentavra je na primer odtod oddaljena nekaj svetlobnih let. Za vas je to tako, kot bi mignil.«

»Svetlobnih let?« Neznanec je negotovo pomežiknil. »Aha, že vem, katero zvezdo imate v mislih. Toda kaj če je naseljena?«

»Pa si izberite kakšno drugo. Vesel bi bil, če bi mi bilo dano to kdaj izbirati.« Jansa je izpil do konca in porinil kozarec od sebe.

»Moram vas žal razočarati.«

Vtem je pridrvel gospod Karel in postavil pred njiju nove kozarce, ovenčane s peno.

»Zadnji,« je odločno izjavil Tomaž Jansa. »Domov je treba hoditi pred mrakom.«

Gospod Karel je vrgel hiter nasmeh in napravil na listič dve močni črti.

»Žal vas moram razočarati,« je trdovratno ponavljal netopirčast mužik in šel Tomažu že na živce. »Skozi galaksijo ni mogoče letati, kot bi se človeku zdelo. Samo . . .«

»Kaj naj torej storimo?«

»Končno pametna beseda!« ga je pohvalil družabnik in prav nič prikri-val, da uživa pri srkanju iz kozarca. »Končno konstruktiven pristop!«

»Res?«

»Imam za vas nasvet, ki ga boste gotovo znali oceniti.« Netopirčastemu mužiku kot da se je v glas prikradel hinavski podton. »Gre bolj za . . . obrobni problem. Delikaten, da tako rečem. Nimam namreč vaše valute.«

Tomaž Jansa je prasnul v smeh, najprej od presenečenja, potem pa se je iz nekakšnega težko določljivega olajšanja smejal na glas, jasno in ob prijetni zavesti, da prihaja pomlad. Končno je prišel stvari do dna.

»Ne se bati, ta dva kozarca piva vam plačam,« je rekel velikodušno, ko je znova prišel do sape.

»Hvala, gospod inženir,« je rekel mužik vljudno, če pa ga je smeh prizadel, nikakor ni dal čutiti.

»Ali me poznate?«

»Sploh ne, kako vam lahko pride na misel? Tako vas je vendar ogovori-l tisti . . . človek . . .«

»Aha, gospod Karel.« Tomaž Jansa se je ozrl naokoli, natakarjeva silhueta je migotala na oddaljenem koncu pivnice in se razblinila za vrati v kuhinjo. »Kaj pa vaš nasvet?«

»Čisto preprost je in videli boste, da tudi učinkovit.« Mužik se je delal ponosnega.

»Resno?«

»Preprosto, pisali boste na Galaktični svet.«

»To sploh ni slab nasvet,« je pritrdil Tomaž Jansa in zaman poskušal ostati resen. »Samo – kako se te zadeve lotiti?«

»To zna biti zapleteno,« je dopustil možnost netopirčast mužik. »Pa vi se boste že znašli.«

Tomaž se je odločil, da mu ne bo več prizanašal. »Za nas bi bilo seveda najbolje, če bi vi bili kar z galaktične uprave javne varnosti.«

»Žal, ne morem služiti,« je netopirčast mužik opravičljivo odkimal. »Ampak . . .«

»Potem smo pa seveda v godlji.«

»Ne vreči še puške v . . . koruzo,« je zajecjal neznanec s potlačenim triumfom. »Sem namreč eden od konkurentov. Da boste razumeli, s takole črpalko, če smem rabiti vaše besede, ni kar tako. Frčati okoli in posrkati zvezdo kot ostrigo.«

»Kje pa,« je v smehu pritrdil Jansa. »Lahko bi kdo prav grdo zgorel, ko pa je notri kakšnih štirinajst milijonov Kelvinov.«

»Imel sem v mislih nekaj drugega, če dovolite, da nadaljujem. Ni treba konstruirati specialnih tehničnih naprav, v smislu, kot vi razumete vsebino tega pojma. Neizogibno pa morate celotno traso vnaprej raziskati in jo temeljito preračunati, tudi glede na relativistične efekte. Priprave so doslej trajale, če govorimo v vaših enotah, okoli pet tisoč osemsto milijonov let.«

»Če vas prav razumem, vaš projekt ni v natečaju uspel.«

»Bil bi vesel, če bi vam postalo jasno to, da so se ves čas razvijale ne samo temeljna misel, ampak predvsem naše možnosti. V današnjem času so neprimerno večje kot takrat. Včasih smo na primer znali izrabljati le naravne tvorbe, ki so malokdaj stoo odstotno ustrezale. Ta problem gotovo dobro poznate iz lastne tehniške prakse. In tako se ni čuditi, da so poznejše rešitve veliko bolj popolne in da nas je to kar malo zaskočilo.«

»Kako to mislite?«

»Skratka, popolne so bolj – tudi če je trasa daljša, jo je mogoče preleteti v krajšem času. Temelji na znanem paradoksu . . .«

»To je jasno. Kaj pa ste imeli v mislih s tistimi neustreznimi naravnimi tvorbami?« ga je Jansa sumljivo gledal.

Neznanec je neodločno spet malo odpil. »Izvrstno,« je izjavil. »Zares dobro. Rad bi vam predstavil ta problem tako, da bi vas ne prizadel. Ne bi vas rad užalil.«

»Kar korajžno,« ga je strupeno izzval Jansa.

»Skratka – na natančno določenem mestu je bilo treba naložiti zadovoljiv energetski vir.« Mužik je umolknil.

»In to se vam je posrečilo.«

»Kot se vzame,« se je netopirčast mužik zbadljivo nasmehnil. »Kar zadeva tehnično stran – perfektno. Dovolj pa bi bila le majhna nepazljivost . . .«

»Nepazljivost?«

»Šlamparija, to se zmeraj maščuje.«

Jansa je čakal na pojasnilo.

»Morali so le odkriti, da jim ni uspelo v umetni zvezdi skoncentrirati celotne mase. Da ostanki krožijo okoli – ali pa so nad tem zamahnili z roko?«

»Lahko da so hiteli?«

»Saj so ja vedeli o toliko primerih, ko so prav tako nastali planeti in na njih . . .«

»Naročite še enega na svoj račun?«

»Kaj pa bo zdaj z nami?« Tomaž Jansa se je delal, kot da ga je predstava čisto prevzela.

»Lahko še eno pivo?«

»Naj hudič vzame,« se je strinjal.

»Kaj bo z vami? To opravimo kot nič,« je zadovoljno cmoknil netopirčast mužik. »Napisali boste peticijo, jaz pa jo bom oddal Galaktičnemu svetu. Tako in tako bom moral tam naokoli.«

»Petitijo? Ampak kaj . . .?«

»Morate!« je živčno poudaril mužik. »Vaša zvezda bo sicer še kakšen čas v jamstvu, menda dvesto milijonov let, vendar to na stvari nič ne spremeni. Kaj bo z vami? Dovolj bo, če zaprosite Galaktični svet za zaščito. Ker ste še kar,« netopirčast mužik je trenutek omahoval, »še kar inteligentna bitja, so vam jo dolžni dati.«

»In projekt bo odložen. Transgalaktična avtocesta . . .«

»Bo, seveda bo. In danes že veliko boljša.«

»Ali ste kaj opazili na svoje novo sonce?«

»Ohranjamo povsem sterilno okolje. Vse je pripravljeno, smo v vaših rokah,« je priznal.

»Plzenskega pa na svoji prestopni postaji ne boste pili,« je zatrdil Tomaž Jansa.

Mužik je otožno prikimal.

»Povejte, to vam je bilo jasno prvi hip, bi na kakšnem od načrtovanih planetov lahko nastalo življenje?«

»Ne samo prvi hip«, je vstran obrnil pogled netopirčast mužik.

»Na gnečo se torej spoznate,« je pokimal Tomaž Jansa čez trenutek. »Veste, mislim pa le, da nisem ta prvi . . . Za tisto peticijo.«

»Kdo pa?«

»Morda bi za to bil najprimernejši generalni sekretar OZN.«

»Nimava časa za protokole,« je ostro pripomnil družabnik in hlastno izpil iz kozarca.

»Vi morate k ženi, jaz pa . . .«

»Zaupno naročilo?«

»Ne vem, zakaj naj bi tajil pred vami,« je skomignil mužik z drobnimi ramenci. »Kontrolirati moram naš novi radiosvetilnik v rakovi meglenici. Pulzator, kakor mu pravite. Kar na lepem se je dvakrat zaporedoma naglo spremenila perioda impulzov . . .«

»Verjetno se vam kdo v to meša,« je rekel Tomaž Jansa z zadoščanjem. »Ali imate daleč?«

»Še kar, približno šest tisoč petsto vaših svetlobnih let. Razumite vendar, ko že človek zaide v takale zakotja, potlej šele mu naložijo . . .«

»Seveda, pohitela bova s tem. Kaj če bi to napisal kar takole?« Tomaž Jansa je prijel enega od papirnatih podstavkov za pivo in ga postavil predse na narobno stran.

»Prosim, delajte tako, kot je pri vas v navadi,« je netopirčast mužik dvignil dlani v vljudno kretnjo. »Galaktični svet vedno upošteva navade domorodcev.«

Jansa je prikimal. Napisal je naslov: Galaktični svet. Potem je malo pomislil in dopolnil: Rad bi živel v miru.

Pod to se je s čisto vestjo podpisal.

»Za Galaktični svet je peticija več kot dobra,« mu je zagotovil mužik, ko mu je vsebino prebral. »Bojim se, da se z daljšo prošnjo tako in tako ne bi ukvarjali. Sicer pa, če smo si povsem odkriti, Galaktični svet je brez dvoma o vsem izvrstno obveščen. Za to lahko daste roko v ogenj. Vendar brez pisnega dokazila . . . Kot da ne poznate uradniškega šimeljna!«

Z zmagoslavno kretnjo je vtaknil podstavek v žep.

Tomaž Jansa se mu je negotovo zazrl v obraz. Podolgovat prostor se je polnil z ljudmi in cigaretnim dimom, k njuni mizi je prisedel mlad par.

Netopirčast mužik se mu je oddolžil z malo neodločnim nasmeškom in hitro izpil do konca. »Ne bom se lahko poslovil od tega planeta.« Pokimal je z glavo. »Čeprav sem seveda vesel, da sem izpolnil nalogo.«

»Tole ste si zaslužili,« je v smehu pokazal inženir Jansa na kozarec. »Vsekakor.«

»Niti zamisliti si ne morete, kako me veseli vaša ocena. Če naj priznam, ne maram preveč dolgih potovanj. Skoraj jih sovražim.«

»Gotovo bi se na svetu našle še hujše službe,« je pripomnil Tomaž Jansa vljudno.

Mužik je zamahnil z roko. »Ni da bi govoril.«

Desnici sta si stisnila skoraj obredno in preden je sedel, je inženir Jansa še lep trenutek zrl proti vratom. Na kaj ti pridejo ljudje, da bi iz človeka izvlekli nekaj kron, je strnil svoje misli, ko je segel po denarnico.

»Gospod Karel,« je ogovoril prepotenega natakara, ki je pritekkel kot duh s ploskimi nogami, »ali ga poznate tistega gosta, ki je sedel pod oknom?«

»V teh osmih letih ga tukaj nisem videl niti enkrat, gospod inženir. In na to lahko prisežem.«

Osem let? Tomaž Jansa kot da bi bil začutil nezaznavno rotacijo galaksije, kljub temu da so se mu posamezna ozvezdja na črnem ozadju spajala.

»Pa vas ni menda nadlegoval? Zakaj niste . . .«

»Sploh ne. Čisto lepo sem se . . . zabaval.«

»Me veseli.«

»In mogoče sem napravil za človeštvo veliko več kot Pavlov, Watt in Einstein skupaj.«

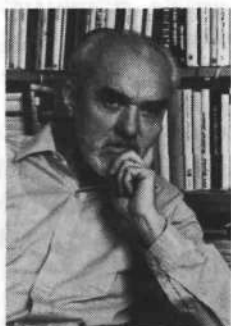
Naletel je na natakárjev sumničast pogled.

Dokler ni gospod Karel obrnil oči navzdol, k znanemu bankovcu, obarvanemu v pravih, veljavnih odtenkih, je bilo, kot da ga je ohromil krč. Potem se je vljudno nasmehnil.

»Da, gospod inženir,« je pritrdil, čeprav mu sum ni zginil iz oči. »Gotovo bo tako, kot pravite.«

Inženir Jansa je že brez besed vtaknil drobiž v žep, prešel pivotoč in bil po treh cementnih stopnicah na pločniku. Ulica in park sta se počasi zavijala v mrak, in ko se je nadihal, je sveži pomladni zrak v njem prebudil lahko vrtoglavico minevajočega časa.

Prevedla Albinca Lipovec

František
Benhart

Bralnica '86

ŽUŽKOSLOVJE IN SMRT

Šest novel Draga Jančarja, vključenih v njegovo novo knjigo SMRT PRI MARIJI SNEŽNI, zbuja vtis, da so nastale posamič, »nekonceptno«, brez konkretnije predstave bodoče celote. Kar mogoče pa je, da gre res samo za vtis. Naj bo tako ali drugače, nič ni narobe, kajti Jančarjeva literarna

pisava je tako izvirna, da celota, pa ne samo njen vtis, nastane tudi naknadno, kot mimogrede, brez avtorjevega posebnega prizadevanja. V resnici to pa niti ni zgolj stvar pisave, se pravi v bistvu bolj tehnične plati ustvarjanja. Pri Jančarju namreč skoraj nič ne pomeni dejstvo, da ima v knjigi dve ali tri ali koliko zgodovinskih tem, medtem ko so druge »sodobne«. To pa zato, ker Jančar ne priznava absolutne zgodovinskosti, zgodovina premore zanj iste (ne)človeške dimenzije kot sodobnost – sicer ga ne zanima. Tudi po obsegu se novele te knjige zelo razlikujejo: najkrajša (Kraljica) ima komaj sedem strani, najdaljša skoraj štirideset, ta pa, poime-novana Zalezovanje človeka, sestavlja skupaj z novelo Zoževanje prostora nekdo dvonovelo, kar je skupaj petinsedemdeset strani, medtem ko jih ima vsa knjiga stošestdeset. Neki tematski skupni imenovalac vseh novel je smrt, in sicer nenaravna, nasilna smrt. Če pogledamo nazaj, naletimo v Jančarjevi prozi ter dramatik v glavnem na dva obraza smrti (se razume, glavnega junaka dela): kruta, neusmiljena smrt po dolgem ter dolgo kar uspešnem begu pred njo (Galjot) in mogoče še dolgo bedno, sramotno životarjenje-umiranje po pretresljivem doživetju česa usodnega (Severni sij, Disident Arnož in njegovi, Veliki briljantni valček), torej duhovna smrt, nadvse tragična izguba osebnosti. Smrti kot naravne sklenitve življenja pri Jančarju ni. Pričujoča knjiga pomnožuje njegovo galerijo smrti. Smrt zasledimo tu bodisi kot izvršilno roko usode, bodisi kot možnost (edino možno) svobode. Prvi dve noveli tematizirata brezupen beg pred usojenostjo,